

*1952-ben a Szépirodalmi két híres, fiatal lektora,
Vas István és Réz Pál megtisztelő feladatot kap,
hogy szerkesztenék meg az antológiát Rákosi*

*Mátyás 60. születésnapjára, magyar írók Rákosi
Mátyásról szóló írásaiból.**

Vas csinálta a vers részét, én csináltam a próza részét. Szinte minden jelentős író írt a kötetbe, hadd ne soroljam őket, nem szeméremből, hanem mert fölösleges. Például Illyés is szerepel az antológiában egy olyan írással, amit ma is ki lehetne nyomtatni. Abszolút tisztességes írás, a Rákosi-pörről szól. Tolmácsolt egy francia újságírónak Rákosi perében, és leírja ennek a történetét. Beérkeztek tehát a kéziratok az Írószövetségtől vagy egyenesen az íróktól, mi pedig továbbküldtük a pártközpontba rövid véleményezéssel, hogy igen vagy nem, amit többnyire nem fogadtak el. Nem lehetett a szempontjaikat követni. Nem lehetett megérteni, hogy voltaképp mit akartak. És aztán megmondták, hogy mi jöjjön, mi ne jöjjön. Főleg Rényi Péter intézte ezt a pártközpontban, és utólag értettem meg, hogy két szempontjuk volt. Az egyik, hogy a jelentős írók szerepeljenek, még hozzá a nem kommunista jelentős írók, a másik fővonal pedig az volt, hogy a magyar történelem folytonossága, folyamatossága érvényesüljön, tehát Rákosit beillesszék a sorba: Rákóczi, Kossuth, Rákosi. Volt ilyen vers is, annak volt a legnagyobb sikere. Azt nagyon szerették, nagyon elfogadták. Tehát ez volt az elképzelés. Természetesen vacak

* A tizenegyezer példányban megjelent kötet Zelt Zoltán, Illés Béla, Reményi Béla, Déry Tibor, Devecseri Gábor, Darázs Endre, Aczél Tamás, Nagy László, Rákos Sándor, Szabó Pál, Benjámín László, Veres Péter, Nagy Sándor, Örkény István, Szüdi György, Asztalos Sándor, Rideg Sándor, Hágy Gyula, Illyés Gyula, Gyárfás Miklós, Képes Géza, Darvas József, Morvay Gyula, Urbán Ernő, Sötér István, Kónya Lajos, Mesterházi Lajos, Hegedűs Zoltán, Cseres Tibor, Somlyó György, Örvös Lajos és Máté György műveit tartalmazza.

antológia lett, irodalmi érték jóformán nincsen benne, talán egy-két írás ér valamit belőle. Megjelent. Senki nem vette meg. Nyilván ajándékba szétosztogatták, és el volt intézve. Lehet, hogy van, aki szégyenkezik miatta. Én sem örömmel gondolok rá, ez elég természetes. Egyszer megkérdezték tőlem, hogy mit éreztem, amikor megbíztak, mi volt az első reakcióm? Hát, az eszembe sem jutott, hogy visszautasíthatom a megtiszteltetést. Azt ma már nehezen ismerik el vagy értik meg a fiatalok, hogy olyan erős volt a belénk ivódott félelem, hogy tényleg öngyilkosság lett volna visszautasítani. Nem úgy értem, hogy föltétlenül megölnék emiatt, hanem egzisztenciális öngyilkosság. Tehát eszembe sem jutott, és, gondolom, Vasnak sem jutott az eszébe, hogy azt mondja, kérem, én ezt nem csinálom. Még az sem, hogy kitalálok valamit, hogy megbetegszem, vagy eltöröm a lábamat, vagy mit tudom én, hanem hogy unottan és keservesen és röhögve végigcsinálom. Ez volt akkor az emberek jó részének az álláspontja – voltak hősök is nyilvánvalóan, és voltak nálam sokkal gyávább és sokkal tisztességtelenebb emberek is. Én ezen a skálán valahol elhelyezkedtem, és természetesnek vettem, hogy nekem ezt meg kell csinálnom, ez hozzátartozik az élethez. Arra emlékszem, hogy Vas mint költő semmiképp sem akart benne szerepelni, és írt egy borzalmas rossz verset, ami azért nem volt olyan rettenetesen vonalas, mert arról szólt, hogy ő Ausztriában, a Rax tejetjén síel Etivel, az első feleségével, és ott hall a Rákosi-pörről, és arra gondol, hogy szegény Rákosi. Tehát nem volt olyan borzalmasan vonalas, de nagyon rossz volt, és azzal adta ide, hogy hát ő, ugye, a saját versét nem bírálhatja el, de én dobjam ki az antológiából, hogy nem jó. És rá is írtam, hogy sajnos, Vas Istvánnak ez a

verse nem sikerült, a kézirat fölment a pártközpontba, és ott ráírták, hogy hát tényleg nem sikerült, és ez nem is jelent meg. Pistának mindig voltak ilyen ravasz taktikai húzásai, úgyhogy nagy megkönnyebbüléssel összetépte a verset, nem vette föl semmilyen kötetébe, és ezzel el volt intézve. Füst Milán meg azt csinálta, merő idétlenségből persze, hogy a készülő *Lear király*-fordításából ajánlott föl egy jelenetet, ami ugye nem került bele, de ezen röhögött egész Budapest. Az antológiát eltettem, hadd emlékeztessen erre a korra, ez is hozzátartozik az életemhez.